

ἔρευνησα ἐν τινι γραφείῳ, ἐν ᾧ ὁ συνταγματάρχης ἐφύλαττεν ἄλλοτε τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐγγράφων.

[Ἔπεται συνέχεια].

— 100 —

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΑΡ ΕΛΛΗΣΙΝ

(Συνέχεια, βλ. σ. 74).

Ἄν εἰς τὸ τέλος ἐκάστης ἐξαμηνίας οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίται ἐποιοῦντο ἢ μὴ ὑπομνήσεις τῆς Ἐφημερίδος εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς, ἀγνοοῦμεν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψει ἢ μόνον 52 φύλλα καὶ ταῦτα τοῦ α' ἐξαμήνου τοῦ 1793· ἐν τῇ σειρᾷ ὅμως αὐτῶν βλέπομεν ἑτέραν τοιαύτην ὑπόμνησιν· αὕτη, ἀπαντῶσα ἐν τέλει τοῦ 46 φύλλου, ἦτοι ἐν τέλει τῆς 476 σελίδος τῆς Ἐφημερίδος, ἔχει ὧδε, « μὲ τὸ νὰ ἐπαραιομένησαν διάφοροι τὸ νὰ λαμβάνουν ἄκαιρα τὰς Ἐφημερίδας, πρέπει νὰ φανερώσωμεν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι σφάλμα ἐδικόν μας, ἀλλ' συμβαίνει μὲ τὸ νὰ μὴ στέλλονται τὰ ὀνόματα εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν. Τὸ λοιπὸν παρακαλοῦμεν ὅπου διὰ τὸ μέλλον ἐξαμήνον, ὅπου ἀρχίζει τὴν πρώτην τοῦ ἐρχομένου Ἰουλίου, νὰ σταλησῶσι τὰ ὀνόματα πρῶτα διὰ νὰ τυπωθῶσι κατὰ τὸ πρέπον, καὶ τότε εἴμεθα βέβαιοι πῶς δὲν θέλει παραπονεθῆ κανείς. »

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὑπομνήσεων τούτων ὑπεμφαίνεται ἀμφιβολία τις τοῦ ἐκδότου τῆς Ἐφημερίδος περὶ τῶν πρὸς αὐτὴν διαθέσεων τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς· καταδείκνυται τὸ ἀσταθές καὶ μὴ δεδηλωμένον ἔτι τῶν πρὸς αὐτὴν συμπαθειῶν τοῦ δημοσίου, οὗ ἕνεκα ὁ ἐκδότης αὐτῆς εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, νὰ ὑπομνήσῃ τὴν προσεχῆ λῆξιν τοῦ α' ἐξαμήνου, καὶ παρακαλέσῃ τοὺς ἐξαμήνον πληρώσαντας συνδρομὴν νὰ δηλώσωσιν ἐν καιρῷ, ἂν σκοποῦσι τὴν ἐξακολουθήσασιν αὐτῆς, ὅτε ν' ἀποστείλωσι τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς διὰ τὸ β' ἐξαμήνον· ἐν τῇ δευτέρᾳ διαφαίνεται τὸ ἀνέφελον, ὡς εἰπεῖν, τοῦ βίου τῆς Ἐφημερίδος, τὸ σταθερὸν καὶ δεδηλωμένον τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτὴν συμπαθειῶν καὶ σχέσεων τοῦ δημοσίου, ὅπερ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dallaway, ἐλογίζετο αὐτὴν « μέγα τι μαντεῖον καὶ ἀπλήστως ἀνεγίνωσκεν αὐτήν », πρὸς δὲ ἐμφαίνεται τὸ ἀπρόσκοπτον αὐτῆς ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν. Οἱ ἐκδόται τῆς Ἐφημερίδος δὲν εὐρηναί εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσωσι τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς, ἐὰν θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἢ μὴ παρέχοντες αὐτοῖς τὴν ὑλικὴν αὐτῶν συνδρομὴν· περὶ τούτου εἰσὶν ἐξησφαλισμένοι μετὰ τριακοντάμηνον δημοσιογραφικὸν βίον· δὲν παραπονοῦνται οὔτε διὰ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδρομητῶν αὐτῆς, οὔτε διὰ τὸ ἀπρόθυμον αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ τιμήματος τῆς συνδρομῆς καταβολήν, δὲν ἐκφέρουσι τό, ὡς εἰπεῖν, στερεότυπον πρόσκλημα τῶν πλείστων

ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, παραπονομένων διὰ τὸ ἀπρόθυμον τῶν συνδρομητῶν εἰς ἐγκαιρον καταβολήν τοῦ τιμήματος τῆς συνδρομῆς. Ἐν τῇ λῆξιν τοῦ α' ἐξαμήνου τοῦ 1793 οἱ ἐκδόται τῆς Ἐφημερίδος οὐδὲν εἶχον παράπουν νὰ διατυπώσωσιν, ἀλλ' ὄφειλον νὰ δικαιολογηθῶσιν ἀπέναντι τοῦ δημοσίου, (μετὰ ῥητὰ μάλιστα ἐκ μέρους αὐτοῦ παράπουν διὰ τὴν μὴ ἐγκαιρον τῆς Ἐφημερίδος ἀποστολήν,) διὰ τὰς ἑλλείψεις τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ φύλλου αὐτῶν ὅθεν οὐχὶ ἀπιθάνως δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι καὶ περαιτέρω τῆς 28 Ἰουλίου 1793 ἐβίωσεν ἡ Ἐφημερίς, ἥς ὁ πρὸ τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793 βίος τυχαίως πῶς ἐξηκριβώθη ἐκ τῆς ἀνευρέσεως φύλλων τινῶν, τέως παρερριμμένων ἐν τινι γωνίᾳ τῶν Τρικιάλων, καὶ περὶ οὗ οὐδεὶς ἐσκέφη νὰ ἐκφράσῃ ἔστω καὶ ἀπλήν ὑπόνοιαν, ἂν καὶ ἡ ἑλλείψις εἰδήσεως ἐν τῷ ἀριθμῷ τοῦ 1793 προῦκάλει ταύτην καὶ καθωδήγει εἰς ἀναζήτησιν φύλλων τῆς Ἐφημερίδος προγενεστέρων τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793. Ἄπορον πῶς ταῦτα ἔως καὶ ἡ ἐν τῷ σώματι τοῦ 1793 ἑλλείψις σημειώσεως περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς καταβλητέας συνδρομῆς διέλαθον τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τῆς Ἐφημερίδος γραψάντων, οἵτινες διέγραψαν τέλεον τὸν πρὸ τοῦ 1793 βίον αὐτῆς, ἐν ᾧ εἶχον ὑπ' ὄψει προφανεστάτας ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου ἐνδείξεις. Ἄρα οὐδόπως ἄπορον, ἂν ὡς περὶ τοῦ πρὸ τῆς 4 Ἰανουαρίου 1793 παρελθόντος τῆς Ἐφημερίδος, οὕτω καὶ περὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς μετὰ τὴν 28 Ἰουλίου ἰδίου ἔτους οὐδὲν ὑπέβητο ἀλλ', ἀρκεσθέντες εἰς τὰ προχείρως παρατυχόντα αὐτοῖς φύλλα τῆς Ἐφημερίδος, ἀπέδωκαν αὐτῇ τὸσαύτην μόνον διαρκείαν, ὅσην ἐξεπροσώπων οἱ ὑπ' ὄψει αὐτῶν περιελθόντες ἀριθμοί. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐναντίαν τῶν τέως περὶ τῆς Ἐφημερίδος προγραφάντων σχηματίσαντες ἰδέαν, ἀναγκαῖον ἡγοῦμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ὧδε τοὺς λόγους τοὺς πειθόντας ἡμᾶς περὶ διαρκείας τῆς Ἐφημερίδος πέρα τῆς 28 Ἰουλίου 1793.

Ὁ Ἀθανάσιος Σταχεϊρίτης, οὗ προεμνήσθημεν, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐφημερίδων, ἦν διὰ τῆς Καλλιόπης ἐδημοσίευσεν, περὶ τῆς Ἐφημερίδος γράφει τάδε, « κατὰ τὸ 1798 ἐξέδωκεν ὁ κύριος Πούλιος ἄλλην ἐν Βιέννῃ, ἣτις ἔπαυσε μετ' ὀλίγον διὰ τὰ τότε νεανιεύματα, » ἐξ ὧν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐν τῇ χρονολογίᾳ τῆς ἐκδόσεως εἰσχωμασάντος παροράματος, ἔχομεν τὸν λόγον, δι' ὃν ἔπαυσεν ἡ τῆς Ἐφημερίδος ἐκδοσις, καὶ σχετικὴν ἄμα πληροφορίαν περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐπῆλθεν ἡ ἀκούσιος αὐτῆς παῦσις.

Τὴν τῆς Ἐφημερίδος παῦσιν, ἀποδίδων ὁ Ἀθανάσιος Σταχεϊρίτης εἰς τὰ τότε νεανιεύματα, χειραγωγεῖ ἡμᾶς εἰς εὑρεσιν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐπῆλθεν αὕτη, κατ' ἀκολουθίαν δὲ εἰς τὸν ὡς ἐγγίστα ὄρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τοῦ φύλλου τούτου.

Διὰ τῆς φράσεως «τὰ τότε νεανιεύματα» ὁ Σταχειρίτης ἔννοεῖ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐθνεγεροσίας ἐνεργείας Ῥήγα τοῦ Φεραίου, αἷς ἐπηκολούθησεν ἢ ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως σύλληψις καὶ ἐκδοσις αὐτοῦ τῇ Τουρκίᾳ, καὶ ἡ εἰς ἰσόβιον ἐκ τῶν αὐστριακῶν κτήσεων ὑπερορία τῶν ἀδελφῶν Μαρκιδῶν, ὧν καὶ τὸ τυπογραφεῖον διελύθη κατὰ τὸ 1798, διαταγῇ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἐξετυπώθησαν τὰ τε ποιήματα καὶ αἱ ἐπαναστατικαὶ τοῦ Ῥήγα προκηρύξεις, (ἴδε Α. Π. Βρετοῦ νεοελλ. φιλολ. τόμ. β' σελ. 323, ἐν ἧ ὁμῶς ἐσφαλμένως σημειοῦται, ὅτι πρῶτον πόνημα ἐκτυπωθὲν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ ἦν τὸ καλενδάριον τοῦ 1795, ἐν ᾧ προῖόν τοῦ τυπογραφείου τούτου εἶνε καὶ ἡ Ἐφημερίς, ἧς ἡ ἐκδοσις ἤρξατο τῷ 1791).

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν πληροφοριῶν τούτων καὶ τῶν πρὸ βραχέως ἐκτελεισῶν σκέψεων δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ Ἐφημερίς ἐπταετῆ διήνυσε βίον, καθ' ὅσον μάλιστα οἱ ὑπὲρ τῆς ἐθνεγεροσίας ἐργαζόμενοι κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἄνδρες δὲν ἠδύνατο κατὰ τὸ ὄξύ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν στάδιον νὰ ἐγκαταλείψωσιν καὶ εἰκῆ τὸ κράτιστον τῶν ὄπλων αὐτῶν.

Τὸν περὶ διαρκείας τῆς Ἐφημερίδος ἰσχυρισμὸν ἡμῶν τοῦτον κρατύνουσι καὶ τὰ ἐπόμενα·

Ὁ μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire χρονολογικῶς δευτέρην ἑλληνικὴν ἐφημερίδα ἀνεγραψεν ἀνώνυμῶν τι φύλλον, ἰδρυθὲν δῆθεν τῷ 1796 ὑπὸ Ῥήγα τοῦ Φεραίου ἐν Βιέννῃ, οὐ δὲν ἠδυνήθη, λέγει, νὰ ἀνεύρη τὸ ὄνομα, παρέπεμψε δὲ εἰς ἐπίρωσιν τῶν λόγων αὐτοῦ τούτων, εἰς τὸ *Univers (la Grèce moderne p. 404)* καὶ εἰς τὸν *Moniteur universel (primidi messidor an. VI)*.

Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰς πηγὰς ταύτας ἀντὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὑπόθεσιν περὶ ὑπαρξέως καὶ ἐτέρας ἐν Βιέννῃ ἐφημερίδος κατὰ τοὺς τότε χρόνους, κρατύνουσι τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν περὶ διαρκείας τῆς Ἐφημερίδος καὶ δημιουργοῦσι σφόδρα πιθανὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅτι ἅπας ὁ ἐν τῷ *Univers* καὶ τῷ *Moniteur* λόγος περὶ ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἐν Βιέννῃ κατὰ τοὺς τότε χρόνους βᾶσιν ἔχει τὴν Ἐφημερίδα τῶν ἀδελφῶν Μαρκιδῶν Πουλίου.

Ἐξετάσωμεν ἑκατέραν τῶν ὑπὸ τοῦ μαρκησίου de Queux de Saint-Hilaire ἐπικληθειῶν μαρτυριῶν.

Ναὶ μὲν ἐν σελίδι 404 τοῦ *Univers* περὶ τοῦ Ῥήγα Φεραίου ἀναγινώσκουμεν, «ἐν ἔτει 1796, ὑπηρετῶν παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσο, μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπου ὑπέθετεν ὅτι ἐδύνατο μετὰ μείζονος ἐλευθερίας νὰ ἐργασθῆ συντόμως ὑπὲρ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ἐκείθεν δὲ εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐταιρίας, καὶ μετὰ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀρχῶν τοῦ Δι-

ευθυντηρίου... Τότε δ' ἐτύπωσε καὶ τὴν μεταφρασίν του τῆς περιηγήσεως τοῦ Ἀναχάρσιδα καὶ ἐδημοσίευσεν (*il publiait*) ἑλληνικὴν τινος ἐφημερίδα.» ταῦτα ὁμῶς εἰσὶ τὸ πλεῖστον ἡμαρτημένα καὶ ἀνακριβῆ.

Ἐν πρώτοις ἡμαρτημένως ἔχει ἡ διδομένη πληροφορία ὅτι ὁ Ῥήγας προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὀσποδάρου τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σούτσο καὶ ὅτι διετέλει ἐν αὐτῇ τῷ 1796. Ναὶ μὲν ὁ Μιχαὴλ Σούττος ἡγεμόνευσεν ἐν Βλαχίᾳ, καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ δις, ἡγεμόνευσεν ὁμῶς ἐν ἐποχαῖς προγενεστέραις τοῦ 1796. Κατὰ τὸ 1796 τῆς Βλαχίας ἡγεμόνευεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. - Τοῦ Μιχαὴλ Σούτσο ἡ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονείας καθαιρέσεις ἐπετεύχθη ταῖς βραδουργίαις τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Νικολάου Μαυρογένους, εἰς οὗ τὴν ὑπηρεσίαν εἰσῆλθεν ὁ Ῥήγας τῷ 1786 ὡς ἰδιαιτέρος τούτου γραμματεὺς, παρ' ᾧ καὶ παρέμεινεν ἄχρι τοῦ 1790, ἧτοι ἄχρι τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ προστάτου καὶ προισταμένου αὐτοῦ Νικολάου Μαυρογένους, κατατομηθέντος ἐν Σιστοβίῳ ἐκ διαταγῆς τοῦ τότε Μ. Βεζύρου Χασάν πασσᾶ τοῦ ἐκ Ρουσσουκίου. Ἐσφαλμένη ἐπίσης τυγχάνει καὶ ἡ ἐτέρα πληροφορία, ὅτι ὁ Ῥήγας μετέβη εἰς Βιέννην τὸ πρῶτον τῷ 1796· ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Αὐστρίας γινώσκουμεν αὐτὸν διατρίβοντα ἀπὸ τοῦ 1790, ἔνθα προσέφυγεν ἅμα τῇ κατατομήσει τοῦ προισταμένου αὐτοῦ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὰς διατριβὰς ποιούμενος ἐξέδοτο οὗτος τῷ 1790, τύποις μὲν τοῦ Βζουμειστέρου «ἀπάνθισμα φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγγίλους καὶ φιλομαθεῖς ἑλληνας, ἐκ τῆς γερμανικῆς καὶ γαλλικῆς διαλέκτου (τοῦτο) ἐρανισθεῖς,» τύποις δὲ τοῦ Τράτνερ, «σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν, ἧτοι βιβλίον ἠθικὸν περιέχον τὰ περιεργότερα συμβεβηκότα τῶν ὠραιότερων γυναικῶν», ὅπερ ἐκ τῆς γαλλικῆς μεθερμήνευσεν. Ἀνακριβῆς ἐπίσης ἡ πληροφορία ὅτι μετέφρασεν ὁ Ῥήγας τὸν Ἀναχάρσιν τοῦ ἔργου τούτου τὴν μετάφρασιν ἤρξατο ὁ ἐκ Ζακύνθου Γεώργιος Βενδοῦτης, ὃς καὶ ἀρκούντως εἶχε προχωρήσει, ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος· ὁ Ῥήγας συνεπλήρωσε τότε τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ ἀρξάμενον ἔργον, μεταφράσας δὲ τὰ κεφάλαια λέ, μέχρι τοῦ λθ', καὶ ἀναθεωρήσας τὸν ὅλον Δον τόμον ἐξέδοτο αὐτὸν ἐν Βιέννῃ τῷ 1797 πρὸς ὄφελος τῆς χήρας καὶ τῶν ὀρφανῶν τοῦ φίλου αὐτοῦ (ἴδε Διον. Φωτεινοῦ ἱστορ. τῆς παλ. Δακίας τόμ. β'. *Nouvelle biographie générale tom 42 p. 98--101.* Α. Π. Βρετοῦ νεολλ. φιλολ. τόμ. β'. βιογραφ. Ῥήγα Φεραίου ἐν Ἀθήναις 1860). Ἀπ' οὗ αἰ περὶ τοῦ Ῥήγα πληροφορίαι τοῦ *Univers* ἐλέγχονται οὕτως ἐσφαλμέναι καὶ ἀνακριβεῖς, δικαιοῦμεθα μετ' ἐνδοιασμοῦ νὰ ἀπιδώμεν ἐπὶ τὴν τελευταίαν πλη-

ροφορίαν ἣν δίδωσιν ἡμῖν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἔθνο-
μάρτυρος ἐκδόσεως ἐφημερίδος.

Προσεκτικωτέρα πῶς ἐνδιατριβὴ ἐπὶ τῶν γρα-
φομένων τοῦ Univers αἶρει τὸν ἐνδοιασμόν, καὶ
καταδείκνυσιν τὸν μαρκήσιον de Queux de Saint-
Hilaire αὐθαίρετον ἐξαγαγόντα συμπέρασμα
ἐκ τῶν γραφέντων ἐν αὐτῷ. Ἐν τῷ Univers
δὲν λέγεται ὅτι ὁ Ῥήγας ἴδρυσεν, ἀλλὰ σημει-
οῦται ὅτι ἐξέδοτο ἐφημερίδα· ἡ λεπτὴ αὕτη διά-
κρισις, ἡ γενῶσα τὴν σφόδρα πιθανὴν ὑπόθε-
σιν ὅτι ὁ Ῥήγας, ὡς καὶ ἄλλοι τῶν τότε ἐν
Βιέννῃ ὁμογενῶν λογίων, εἰργάσθη ἐν τῇ Ἐφη-
μερίδι τῶν Μαρκιδῶν Πουλίου, παρωράθη ὑπὸ
τοῦ μαρκισίου de Queux, ἐκ τούτου δὲ ἐδημι-
ουργήθη ἡ ὑπόθεσις ἰδρύσεως καὶ ἐτέρας ἐν Βι-
έννῃ ἐλληνικῆς ἐφημερίδος κατὰ τὸ 1796.

Τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν τοῦτον ἐνισχύει καὶ ἡ
ἐξέλεξις τῆς ἐτέρας πηγῆς, εἰς ἣν πρὸς ἐπιβήσιν
τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταδοθείσης πληροφορίας ἔγνω
νὰ παραπέμψῃ ὁ μαρκήσιος de Queux de Saint-
Hilaire. Κατὰ τὴν Ἐθνικὴν ἐφημερίδα ἡ παρ-
κόσμιος Μηνύτορα (Gazette nationale, ou
le Moniteur Universel) τῆς πρώτης messidor
τοῦ 5' ἔτους τῆς δημοκρατίας, ἰδρυτῆς ἐφημε-
ρίδος ἐλληνικῆς ἐν Βιέννῃ, ἐν τοῖς τότε χρόνοις
ἦν οὐχὶ ὁ Ῥήγας, ἀλλὰ τις Πιετέν (;) εἰς τῶν
ὀκτῶ ἀνδρῶν τῶν συλληφθέντων τῷ 1798 ὑπὸ
τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας συνεπέειχ τῶν παρα-
στάσεων τῆς Πύλης. Ὁ Πιετέν οὗτος κατὰ τὴν
ἀφήγησιν τοῦ γαλλικοῦ φύλλου, ἡ ἀκριβέστερον
εἰπεῖν κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ἐκ Σεμλίνου ἀν-
ταποκριτοῦ αὐτοῦ, δὲν ἐξεδόθη τοῖς Τούρκοις
ἐνεκα τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς αὐστριακοῦ ὑπη-
κόου, ἀλλὰ μετὰ δύο ἄλλων, ἐπίσης αὐστριακῶν
ὑπηκόων, κατεδικάσθη εἰς ἀειφυγίαν ἐκ τῶν αὐ-
στριακῶν κτήσεων. Ἰδοὺ ἀκριβῆς μετάφρα-
σις τοῦ σχετικοῦ χωρίου τῆς ἐν τῷ Μηνύτορι
ἀλληλογραφίας.

«Εἶδομεν διερχομένους ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεως
ὀκτῶ Ἑλλήνας συλληφθέντας ἐν Βιέννῃ... καὶ
αἰτήσῃ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας ἐκδοθέντας
τῇ Πύλῃ, ὡς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου. Ἦσαν
δεδεμένοι ἀνὰ δύο καὶ συνωθεύοντο ὑπὸ στρατιω-
τικοῦ ἀποσπάσματος, ἀποτελουμένου ἐξ εἰκοσι-
τεσσάρων στρατιωτῶν, δύο δεκανέων, ἐνὸς ἀνω-
τέρου ἀξιωματικοῦ καὶ ἐνὸς ἀστυνομικοῦ ὑπαλ-
λήλου. Ψυχὴ τοῦ κόμματος εἰς ὃ ἀνῆκον οἱ Ἑλλη-
νες ἐκεῖνοι ἦν ἀνὴρ τις ὀνόματι Ῥήγας, πλοῦσιος
ἔμπορος ἐκ Βλαχίας, ὅστις καὶ παιδεύσειν εἶχεν
ἐξοχον καὶ πόθον μέχρι μανίας σχεδὸν ἐξικνούμε-
νον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του, ἦν πά-
λαι ποτὲ φῶκον ἄνδρες ἐλεύθεροι. Τὰ συγγράμμα-
τα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνέφλεξαν τὴν διά-
νοιαν αὐτοῦ. Ἐγράφε δ' ὁ Ῥήγας μάλιστα τὴν
τε ἐλληνικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν ἦν ποιητῆς ἄμα
καὶ μελοποιός, ἡσχόλει δ' ἀσμενέστατα περὶ τὴν

συγκριτικὴν γεωγραφίαν, συντάξας καὶ πίνακα
γεωγραφικῶν τῆς Ἑλλάδος συμπάσης, ἐν ᾧ ἐση-
μειοῦντο πλὴν τῶν συγχρόνων ὀνομάτων καὶ τὰ
παλαιὰ Ἑλληνικὰ πάντων τῶν τόπων τῶν ἐκ
τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱστορίας γνωστών... Ὁ
Ῥήγας συγκατελέγετο εἰς τοὺς συλληφθέντας ὀ-
κτῶ Ἑλληνας, ὧν πέντε θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν
Πύλῃν, τῶν ἐπιλοιπῶν τριῶν καταδικασθέντων
ὡς ὑπηκόων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας εἰς
ἀειφυγίαν· τούτοις δὲ συναριθμεῖται καὶ ὁ Pietin,
ὅστις ἐξέδιδεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐλληνικὴν τινα
ἐφημερίδα καὶ εὐδοκίμως μετέφρασε πολλὰ συγ-
γράμματα.»

Αὗται αἱ διὰ τοῦ Μηνύτορος μεταδοθεῖσαι
πληροφορίαι περὶ τῶν συλληφθέντων τῷ 1798
ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας συνεπέειχ πα-
ραστάσεων τῆς Πύλης· γινώσκοντες ὅτι οἱ
ἀδελφοὶ Πούλιοι κατὰ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους
ἐκδοσιν τοῦ Ῥήγα ἐξωστρακίσθησαν τῶν αὐστρια-
κῶν κτήσεων, δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως νὰ ἰσχυρι-
σθῶμεν ὅτι ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Μηνύτορι τοῦ
1798, πιθανῶς ἐξ ἀβλεψίας τῶν στοιχειοθετῶν ἢ
ἐξ ἡμαρτημένης ἀναγνώσεως τὸ ὄνομα Πούλιος
παρεμορφώθη εἰς Πιετέν, καὶ ὅτι, καθ' ἃ ἤδη
εἶπομεν, ἅπας ὁ περὶ ἄλλης ἐλληνικῆς ἐφημερί-
δος, ἐκδοθείσης δῆθεν ἐν Βιέννῃ κατὰ τὴν δύσιν
τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, λόγος, βᾶσιν ἔχει τὴν
Ἐφημερίδα τῶν Μαρκιδῶν Πουλίου, ἧς ἡ ἐκδο-
σις παρετάθη πάντως ἄχρι τοῦ 1798.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναφορικῶς τῷ χρόνῳ τῆς
διαρκείας τοῦ φύλλου τούτου· ἐξετάζοντες ἤδη
τὴν τε ἐσωτερικὴν αὐτοῦ, ὡς εἰπεῖν, κατάστασιν,
καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, ὡς πρὸς τοῦτο μὲν
σημειοῦμεν ὅτι ἡ Ἐφημερίς ἐξεδίδετο δις τῆς
ἐβδομάδος εἰς σχῆμα μικρὸν ὄγδοον, προσεγγίζον
τῷ δωδεκάτῳ, ἐκ 16 σελίδων, ὧν ἐκάστη ἀπηρ-
τίζετο ἐκ 31 στίχων, ὧν ἕκαστος συνεκροτεῖτο
ἐκ 36 γραμμάτων. Ἀπαντα ὅμως τὰ τεύχη αὐ-
τῆς δὲν ἦσαν ἰσόπαχα, ἦτοι δὲν περιελάμβανον
ἰσαριθμοὺς σελίδας, ἀλλὰ τινὰ μὲν τούτων κατὰ
μὲν τὸ 1791 συνεκροτοῦντο ἐκ 4 ἢ 6, κατὰ δὲ
τὸ 1793 ἐκ 16, τινὰ ἐξ 8, καὶ ἄλλα ἐξ 20 σε-
λίδων, ἦτοι ὁ ὄγκος ἐκάστου τεύχους ἠῤῥᾶνετο
ἢ ἐμειοῦτο κατὰ λόγον τῆς πληθύος ἢ μὴ τῶν
εἰς μετὰδοσιν προχείρων πολιτικῶν εἰδήσεων. Ὡς
πρὸς ἐκεῖνο δέ, ἦτοι ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν κα-
τάστασιν ἢ ποιότητα τοῦ φύλλου, παρατηροῦμεν
ὅτι οἱ ἐκδοταὶ τῆς Ἐφημερίδος, κατὰ τὸ α' ἢ
ἐξάμηνον τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, οὐδαμῶς σχεδὸν
ἀπεμακρύνθησαν τῆς θέσιν οἰνοῖε προγράμματος
ἐπεχούσης ἐπιγραφῆς αὐτῆς, καὶ ἡσυχολήθησαν
περὶ τὴν ἄνευ σχολίων ἀπάνθησιν τῶν ἐν τοῖς
τότε χρόνοις ἀξιολογητῶν γεγονότων, ἀπεμα-
κρύνθησαν δὲ τοῦ προγράμματος αὐτῶν μόνον
ἐν τοῖς ἀφορῶσι τὸ οἰκτρὸν τέλος Λουδοβίκου τοῦ
15', ὅτε ἐξέκλιναν πῶς εἰς ἐπίκρισιν τῶν γενομέ-

νων, καὶ δὴ εἰς ἔμμετρον ἐπιμομφὴν τῆς τελεσθείσης βασιλοκτονίας, δημοσιεύσαντες ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 8 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος, τῷ ἐκδοθέντι τῇ 28 Ἰανουαρίου 1793, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἠρωϊκοὶ στίχοι εἰς Γάλλους 53 στίχους ἐν ἠρωϊκῷ ἐξαμέτρῳ συντεταγμένου, ὧν οἱ πρῶτοι πέντε ἔχουσιν ὧδε,

Αἱ! Αἱ! Γάλλων λαέ, ἀνάκτων αἵμασι χαίρων,
τίφθ' οὕτως οἰκτιστον ἀπώλεσας μενεαίνων
χείρεσσιν φονικῆσιν ἀνακτ' ἤν τε μέγαν τε;
τίσειας βασιλῆος ἀθώου αἶμα, κελαινόν,
βαλλόμενος βελέεσι διοτρεφέων βασιλῆων.

Ὀλόκληρον τὸ ποίημα τοῦτο μετετύπωσεν ἤδη ἡ *Παρδώρα* (τόμ. ιζ'), ἐνθα καὶ μακρὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν φύλλων τοῦ α' ἐξαμήνου τοῦ 1793 μετηνέχθησαν· ἕτερον ἀποσπασμα ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ 1791 ἐδημοσίευσεν ἡ παρ' ἡμῖν Ἐφημερίς ἐν τῷ φύλλῳ αὐτῆς τῆς 19 ὁκτωβρίου 1883, ὥστε ἄσκοπον καὶ περιττὸν κρίνομεν νὰ πληρώσωμεν ματαίως τὸν ἐν τῇ Ἐστία χώρον πρὸς ὑπόδειξιν τῶν βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν τῆς ἐν τῷ παρελθόντι αἰῶνι Ἐφημερίδος καὶ τοῦ ὕφους τῆς τότε ἐν ἐφημερίαι γραπτῆς γλώσσης.

[Ἐπεται συνέχεια.]

X.

Ο ΤΡΑΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Πρωῖαν τινὰ τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος διήλθον ἐκ τῶν παρὰ τὴν Μοῆν τῶν Ἀσωμάτων παραπηγμάτων τοῦ στρατοῦ σφοδρότατος ἔπνεεν ἄνεμος· οἱ σκοποὶ ἐφρούρου ἐπὶ γηλόφων παρὰ τὴν ὁδὸν ἀκίνητοι, κρατοῦντες τὸ ὄπλον· τὸ εὐρὺ πεδίον ἦτο ἔρημον ἀνδρῶν· εἰς λόχος ἀνεχώρει πρὸς ἀσκήσεις βίμματος ἠγούσης τῆς σάλπιγγος, προηγεῖτο δὲ ὁ τράγος τοῦ συντάγματος, ὁ περιώνυμος τράγος, ὃν καὶ ἐφημερίδες ἐξύμνησαν καὶ ἡ ποίησις.

Ἐφ' ὅσον προὔχουρον μεγαλειτέραν ἐβλεπον κίνησιν καὶ ζωηρότητα· ἀγνοῶ πῶς εἶχε διαδοθῆ ὅτι τὸ σύνταγμα ἐμελλε νὰ κινήσῃ κατεσπευσμένως εἰς τὰ σύνορα· τινὲς τῶν γενναίων στρατιωτῶν ὅπως πανηγυρίσωσι τὸ εὐάρεστον ἀγγέλημα ἤρχισαν τὸν χορὸν κλέφτικα ἄδοντες ἄσματα· ἐσκήρτων, ἐπήδων ὡς δορκάδες, τοῦ πρώτου διὰ *λεβέντικης* κινήσεως τῆς χειρὸς σειοντος τὸ *μανθῆλιόν* του τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρ' αὐτοὺς διήλθε νέος τις πολιτικὰ ἐνδύματα φορῶν.

— Τὸ τραγοῦδί του! ἠκούσθη φωνὴ πλήρης εἰρωνείας.

Ἀμέσως δὲ τῶν στρατιωτῶν τις ἤρχισε πρὸς τὸν ρυθμὸν τοῦ χοροῦ σκωπτικώτατον διστίχον ἀπευθυνόμενον εἰς τὸ ἄχαρι ἐξωτερικὸν τοῦ δια-

βάντος· αἱ λέξεις ὁμως ἐπνίγοντο ὑπὸ τῶν καγχασμῶν καὶ μόνη μέχρι τῆς θέσεως ὅπου ἤμην, ἐξικνεῖτο εὐδιακρίτως εἰς τὸ οὖς μου ἡ σαρκαστικὴ ἐπιφθός.

Ἐρωτήσας δ' ἔμαθον ὅτι οἱ ὑπὸ τὰ ὄπλα ἄνδρες μὴ χωνεύοντες τοὺς πολίτας, οὓς ἤθελον ἐπίσης νὰ ἰδῶσιν ἐπιμόχθως ὑπηρετοῦντας τῇ Πατρίδι, κατειρωνεύονται αὐτῶν διὰ τοιούτων διστίχων, ὧν πολλὰ εἶνε καυστικὰ καὶ δριμύτατα.

* *

Μακρὰν, ἐν τῇ ὁδῷ, διὰ μέσου τῶν κυματισμῶν τοῦ χλοάζοντος ἐδάφους διεκρίνετο ὁ λόχος βαδίζων καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τράγος.

— Δὲν μοῦ κάμνετε τὴν χάριν, εἶπον εἰς λόχίαν τινὰ τυχαίως, νὰ μοῦ πῆτε πῶς εὔρεθη αὐτὸς ὁ τράγος εἰς τὸ σύνταγμα σας;

— Ἐγὼ τὸν βρῆκα ἐδῶ, μοὶ ἀπήντησεν οὗτος· μὰ ἂν θέλης νὰ μάθης γι' αὐτὸν, νὰ βρωτήσης κανένα ὑπαξιωματικὸ τοῦ πρώτου τάγματος ποῦ ἦτανε πρῶτα ἐνδέκατο.

Ἐν ᾧ ἀδιαφόρως πρὶν εἶχον ἐρωτήσει ζωηρὸς νῦν ἠγέρθη ἐν ἐμοὶ πόθος νὰ μάθω τὰ κατὰ τὸν τράγον· ἐφ' ὅσον ἐνόμιζον ὅτι εὐχερὲς ἦτο τοῦτο δὲν ἐφρόντιζον πολὺ, ἀλλ' ἡ δυσχέρεια ἐξῆψε τὴν περιεργίαν μου· διηυθύνθη λοιπὸν πρὸς λοχίαν τινὰ τοῦ πρώτου τάγματος, ὅστις ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησίν μου:

— Τὸν ἀγοράσαμε 'ς τὴ Θεσσαλία μικρὸ κατσιάκι... ἔχει κάνει ἕνα σωρὸν πράγματα μὰ ποῦ νὰ τὰ θυμᾶται κανεὶς;.. ἔπρπε νὰ βαστάξ κατὰστιχο νὰ τὰ γράφῃ καθεμέρα...

Μετὰ βραχεῖαν δὲ σκέψιν ἐξηκολούθησε:

— Νὰ πᾶς νὰ βρῆς ἕνα γέρο ἀνθυπασπιστὴ· αὐτὸς θὰ σοῦ πῆ ὅτι θέλης γιὰ τὸν τράγο τὸν ἀνάθρεψε ἀπὸ μικρὸ σὰν παιδί του... μὰ νὰ ἰδοῦμε εἶνε 'δῶ;

Ἡ σκέψις ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ λείπη ὁ γέρον ἀνθυπασπιστὴς μετέβαλεν εἰς ἀληθῆ ἀνυπομονήσιν τὴν περιεργίαν μου· ὅθεν πραγματικὴν ἠσθάνθη εὐχαρίστησιν, ὅτε μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἐπέτυχον αὐτὸν ἐν τῷ μικρῷ ξενοδοχείῳ τοῦ στρατοπέδου. Ὁ γέρον ἐμειδίασεν ἅμα τὸν ἠρώτησα περὶ τοῦ τράγου, ὡς πατὴρ ἐναθρυνόμενος διὰ ταῖς *σερπετιὰς* τοῦ τέκνου του, μοὶ διηγήθη δὲ περίπου τάδε.

Εἰς τὸ χωρίον Φίλια τῆς Θεσσαλίας, παρὰ τὴν Καρδίτσαν, ἡμέραν τινὰ τοῦ 1880 ὁ διοικητὴς τοῦ ἐνδεκάτου τάγματος ἠγόρασε δύο ἐρίφια, ὧν τὸ μὲν ἐν ἐσφάγῃ αὐθημερόν, τὸ δ' ἕτερον ἀφέθη διὰ τὴν αὐριον· ἀλλὰ καθ' ἐκάστην ἀνεβάλλετο ἡ θανατικὴ του ἐκτέλεσις· ἤδη τὸ εἶχον συνειθίσει· μετὰ τὴν ἐξυπνὸν του φυσιογνωμίαν, τὰ ἀεικλήνητα ὄψα του, τὸ στιλπνὸν λευκὸν καὶ μελανόστικτον τρίχωμά του, τὰ πλήρη χάριτος σκιρτή-